

IRODALMI SZEMLE.

Rudnyánszky Gyula új költeményei.

E kötetben 1894—1904-ig terjedő tíz évnek termését adja át Rudnyánszky az olvasó közönségnek. Az emberi lélek teljes kifejlésének korából ad színekkel pompázó képeket, a költői kifejlésének betetőzéséhez érő költő. Láttunk előbbi műveiben többféle tárgyat és hangot, epikai és drámai tehetségének is termékeit, de e kötet ép az által is fejlettebb öntudatosságról tanúskodik, hogy tisztán az alanyi hangnemre szorítkozik, ugyanis ez a Rudnyánszky költészetének legsajátosabbja. Epikumában és drámai hangjaiban is tulajdonképen ugyanazt a lyrai erőt látjuk, melynek e transactio csak mozgási síkját, lüktetése közvetlenebb ütemét módosította.

A Rudnyánszky költői egyéniségét e legjellemzőbb, magacsiszolta tükörkép után nehéz volna korunk s fajunk képében szigorúan meghatározott pontra állítani, hogy alakját az egységes képbe beleszőhessük. Mert az ő egyénisége teljesen csak általános emberi. Nem képviseli fajunknak valamely típusát, legkevésbé sem a debreczeni magyart. Nem képviseli korának mostanában oly élesen kiváló jellemvonásait, ezt a forrongó, nagy szenvedélyeket fogantató korszakot; mert hiszen hazafias verseit, bármily szépen nyilatkozzék is ellenzéki hazafiúi érzelme, még sem érezzük költészete lényegéből fölfakadónak. A magyar faji sajátságok közül leginkább az értelmi erő csodálatos elevenségét és világosságát, a közéleti és politikai erkölcsökben való szigorúan bíráló hangot, a búsmerengés némely nemeit s a „vanitatum. vanitas“ fölött eltekintő bölcs nyugalmat foglalja magában.

Teljesen önálló nagystilú költői egyéniség. Lyrikus, kinek ajkára csak akkor jó föl a dal, ha anyagát már teljesen át megátolvasztotta s minden salaktól menten elméje a legmegfelelőbb művészi formába öntötte. Nem sokat termel tehát, egy hónapra egy darabot számíthatni, de alkotásain soha sincs elsietés, gondatlanság ejtette szépséghiba, forradás. Alig is párosúl most minálunk oly helyes izlésű formátadó művész, mint ő benne. Tán nincs is mai

költőink közt egy sem, ki oly teljesen ugyanazt tudná mondani, mint a mit akar. Nemesak a melegebb érzésű Szaboleskán, de magán a nyelv művész Ábrányin is gyakran érezzük, hogy küzd, sőt botlik is a tartalom előterjesztésében. Technikája is tökéletes, kezdve a szerkezeti tagolástól a lábakig és rimekig, sehol egy fölösleges szó, henyé vagy túltömött kifejezés.

Lyrájának tárgyai közül legmélyebb tulajdona a szerelem. Még pedig az élete delén álló férfiú mély, egész életével összeforrott szerelme. Csupa felhőtelen, mély boldogság, mely néha tulsordúl a boldogság könnyeivel. Szerelmi lyráján túl csupán hazafias költészete az, melyet a külvilágra kivetít, egyéb lyrája mindig az önmagára visszaforduló lélek fensőbbeséges öntudatú, mély alanyiságú hangjait hallatja.

Merengő kedvvel ül azon a világ fölé emelkedő sziklaszálon, honnan öntudatának saspillantása az örökkévalóság képében foglalja össze a mulandóság változásait. Az örökkévalóság számára leszegzett, meghódított pillanat az övé és ennek bírásában fölötte érzi magát a köznapi kapzsiságnak, mely oly szánalmasan kapkodva markolgat megfoghatatlanból, megmérhetetlenből.

Mint általában a realizmus korának hanyatlásakor a szubtilis lélekszervezetek tenni szoktak, Rudnyánszky is a maga roppant érzékenységgel nem bírja ki a föltörő új élet szabad hullámverését, a maga bensőjébe menekül, azt dolgozza, rendezi a legelvontabb szubtilitásokig, egész álmvilágot él odabenn, (mily gyakori mai poétáinknál az „álom“ szó), sőt azt tartja a valódi, magasabbrendű életnek s lenézi a valóság rendezetlen törmelékeiben küzködő külső életet, a való világot. Körűlszövi magát álmaival, mint a selyembogár. A való pillanatnak is épen hervadékonyságában találja kéjét:

„Az üdvnek épen az a része
Legédesebb, mely illandó“.

Sőt épen hívja a halált, azért, hogy hadd élhessen immár felsőbbrendű, tisztán szellemi létet.

Ákár, mert a kor megifjodott körülötte, akár — mint inkább hiszük — vérösszetétele és temperamentuma révén, tény az, hogy Rudnyánszky csak belsejében teremtett tiszta, boldog harmoniát, de a külvilággal magát harmoniába foglalni nem tudja. Ahol mégis a külvilágba lép, úgy tűnik föl ott, mint egy hanyatló világnézet szellemarisztokratája, kit bánt a tömeg zsvajva s ki ennek új hitét nem érzi, se a mai kor szociálizmusát, se naivül előtörő nemzeti tüntetéseit; csak a visszásságokat látja bennük.

Rudnyánszky így nézve arisztokrata költő. Költészete is bizonyos szellemi arisztokrácia számára termi virágait.

Nem lehetett tehát czélunk népszerű ismertetést írunk könyvé-